

Araştırma Makalesi / Research Article DOI: 10.33207/trkede.1121078

TOKSİK ERKEKLİĞİN TÜRK DİZİ ENDÜSTRİSİNİN POPÜLER ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN OKUNMASI: HERCAİ VE SEN ANLAT KARADENİZ*

*Reading Toxic Masculinity through Popular Examples of Turkish TV Series
Industry: Hercai and Sen Anlat Karadeniz*

Betül TANSEL**
Serhat KAYA***

ÖZ: Kadın cinayetlerinin, cinsel istismar ve tacizlerin konvansiyonel medyada görece genişçe yer bulması ve sosyal medyada hızlı yayılıma girmesi birçok yeni kavramı da beraberinde getirmiştir. Raewyn Connel tarafından ilk kez 1980’li yılların sonlarına doğru kullanılan *toksik erkeklik* (toxic masculinity) kavramı da bunlardan biridir. Connel, *toksik erkeklik* kavramını; işçi sınıfı erkeklerin, eşcinsel erkeklerin baskılanma hallerinin ve orta sınıf beyaz erkeklerin konumunu açıklamak için kullanmaktadır. Toksik erkekliğin bilinirlik kazanmasında, aktivist Tarana Burke’nin ilk olarak 2006 yılında MySpace’te başlattığı #MeToo hareketi önemli bir başlangıç olmuştur. Ocak 2018’de cinsel istismar ve tacize karşı mücadele etmek için Hollywood oyuncularının başlattığı “Time’s Up” dikkat çeken bir diğer harekettir. Erkekliğin popüler medyaya yansıyan yüzlerine yönelik çok sayıda çalışma literatürde yer almaktadır. Biz de çalışmamızda toksik erkekliğin Türkiye dizi endüstrisindeki görünürlüğünün popüler örnekleri olan “Sen Anlat Karadeniz” ve “Hercai” dizileri üzerinden ele alacağız. Çalışmamızda bu diziler özelinde toksik erkekliğin çeşitli yansıma biçimleri, söylem ve eleştirel söylem analizi yöntemleriyle incelenecektir. Dizilerdeki saldırgan ve baskın erkeklik formlarının aşikâr edilmesi izler kitle üzerinde şüphesiz etki bırakmaktadır. Toksik erkeklik sahnelerine sıkça yer verilmesinin ve ilgili sahnelerin uzun tutulmasının ise şiddeti normalleştirdiğini ve hatta sıradanlaştırdığını söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Toksik Erkeklik, Toplumsal Cinsiyet, Medya, Televizyon ve Dizi

ABSTRACT: The relatively wide coverage of femicides, sexual abuse and harassment in conventional media, and their rapid spread in social media brings about many new concepts.

* Bu çalışma 19-21 Ekim 2019 tarih aralığında Antalya’da gerçekleştirilen “SADAB 4. Uluslararası Sosyal Araştırma ve Davranışsal Bilimler Sempozyumu”nda sözel bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr., İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, İstanbul, betultansel@esenyurt.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2035-5661

*** Arş. Gör., İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, İstanbul, serhatkaya@esenyurt.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9508-140X

Geliş Tarihi / Received: 25.05.2022
Kabul Tarihi / Accepted: 16.01.2023
Yayın Tarihi / Published: 20.07.2023

Toxic masculinity, which was first used by Raewyn Connel in the late 1980s, is one of these concepts. Connel uses toxic masculinity to explain the oppression of working-class men, gay men, and the position of middle-class white men. The MeToo movement that activist Tarana Burke started on MySpace in 2006 for the recognition of toxic masculinity is an important beginning in this context. In January 2018, "Time's Up", which was launched by Hollywood actors to fight against sexual abuse and harassment, is one of the striking movements. There are many studies on the faces of masculinity reflected in popular media in the literature. We also our visibility in the working examples of the popular series of industrial toxic masculinity in Turkey "Sen Anlat Karadeniz" and "Hercai" we will consider over. Specific to these series, various forms of reflection of toxic masculinity will be examined by discourse and content analysis methods. Revealing the aggressive and dominant forms of masculinity in the series undoubtedly leaves an impression on the audience. We can say that the frequent use of toxic masculinity scenes and keeping the relevant scenes long normalize and banalize violence.

Keywords: Toxic Masculinity, Masculinity Studies, TV Series, Media

Giriş

Her toplumun ve kültürün etkili olduğu coğrafyada erkekler üzerinde oluşturduğu baskı sonucu ortaya çıkan *toksik erkeklik*, akademisyenler tarafından iktidar sahibi erkeklerin üzerinde oluşturulan sistematik baskıları açıklamak için kullanılmaktadır. Yeni toplumsal hareketlerde ön plana çıkan toksik erkeklik kavramındaki "toksik" kelimesi Oxford sözlüğü tarafından 2018'de yılın kelimesi olarak seçildi. 'Erkeklik' kelimesi ise "toksik" kelimesinden sonra en çok kullanılan üçüncü kelime oldu. Geçtiğimiz yıllarda, "toksik erkekliğin", modern kültürde erkek şiddetini ve cinsiyetçiliği tanımlamak için kullanılan bir deyim haline geldiğini söyleyebiliriz. Genellikle toksik erkeklikle ilişkilendirilen normlar, inançlar ve davranışlar şunları içermektedir: aşırı rekabetçilik, kendi kendine yeterlilik¹, şiddete yönelik eğilim veya şiddeti yüceltme², şovenizm, erkek üstünlüğünü benimseme, kadın düşmanlığı/nefreti, toplumsal cinsiyette katı kimlik ve rol kavramları, heteronormativite³, kadınların cinsel ilgisine hak kazanma, cinsel olarak kadınların nesneleştirilmesi ve kadınların çocuklaştırılması.⁴ The Good Men Project'in araştırmasına göre ise toksik erkeklik, erkekliği kültürel ideale indirgeyen dar ve baskıcı bir tanımlamayla, duyguları zayıflık olarak görüp cinsel arayışları ve zoraki saldırganlığıysa sözde "kadınsı" özelliklerin -duygusal kırılganlıktan hiperseksüel olmama haline- yanında başarı ölçütleri olarak algılayarak bunun olmaması halinde erkek olarak statünüzün elinizden alınabileceği

¹ Güncel manasıyla izolasyon anlamında kullanılırken ataerkil zihniyette ailenin reisi ve geçimini sağlayan kişi anlamındadır.

² İnsanlara, hayvanlara, nesnelere ve online platformdaki herhangi bir şeye yönelik.

³ Heteroseksüelliğin ve cisgenderlığın doğallığına ve üstünlüğüne inanma.

⁴ Zihinsel yetersizlik, eksik farkındalık, yönlendirilmeye açıklık ve genç görülme hissi.

veya reddedilebileceği bir bakış açısidir (Morrison, 2020:18).

Shepherd Bliss tarafından kavramsallaştırılan toksik erkeklik, 1980'lerin mitopoetik erkek hareketi⁵ içinde ortaya çıktı. 1990'lar ve 2000'lerin başında toksik erkeklik, kendi kendine yardım, akademik ve politik literatürüne dair erkek hareketlerinden daha geniş kitlelere yayıldı. Bu literatür, duygusal olarak uzak baba-oğul ilişkilerinin “toksik” erkeklığı sahip erkekler ürettiğini ifade etmektedir. Aile terapisti Frank Pittman, “In Man Enough: Fathers, Sons, and the Search for Masculinity” (1993), adlı çalışmasında yeterli babalıktan yoksun erkeklerin gerçekçi olmayan kültürel erkeklik imgeleri peşinde koşarken erkekliklerini kanıtlamaya yönelikte sürekli bir ihtiyaç duyduklarını iddia etmektedir. ABD Ulusal Babalık Girişimi'nin kurucusu, Don Eberly (1999a, 1999b), 1999 yılında ABD Temsilciler Meclisi Yargı Komitesindeki gençlik kültürü oturumunda hem de Kolombiya okul katliamındaki şiddeti tartışmak için verdiği ifadede Pittman'a referans vererek babalığı toksik erkeklığe bir panzehir olduğunu aktardı. *Renewing the Sacred Vocation of Dading* (Eberly 1999a) adlı editörlü kitabında Eberly babaların duygusal olarak yokluğunun genç erkeklerin şiddetine katkıda bulunduğunu öne sürmektedir. Ona göre eğer genç erkekler şiddete yöneliyorsa muhtemelen bekâr annelerle büyümüşlerdir ya da en azından babalarıyla duygusal olarak eksik bağları bulunmuştur. Bu bakış açısı neoliberal küreselleşme çağı olan 21. Yüzyılda heteronormatif⁶ aile yaşamına uyumlu hale getirildi. Toksik erkeklik kavramı, feminize edilen hizmet sektörünün genişlemesi ve maskülen olarak tanımlanan yüksek ücretli işlerin ortadan kalkması ile ifade edilen sanayisizleşmeden (deindustrialization) kaynaklanan erkeklerin problemlerini teşhis etmek için bir söylem sağladı. Jennifer Randles'ın (2013, 869) ABD “Gelişen Aileler” programı üzerine yaptığı araştırmasında çoğunlukla azınlık olan düşük gelirli ebeveynler heteroseksüel evliliğe ve babalığa teşvik ettiğini gördü ki programın yönetici direktörünün sözleriyle, bu “erkekler üzerinde medenileştirici etki” oluşturmaktadır. Toksik erkeklik etiketi, marjinalleştirilmiş erkeklere uygulanma eğilimindeydi. Terry Kupers'ın hapishanelerdeki erkekler üzerine yaptığı araştırma, “toksik erkeklığın, agresif bir şekilde rekabet etmek ve diğerlerine hükmetmek için ve en problemleri erkeklik eğilimlerini kapsar” (Kupers 2005, 713–714).

⁵ Mitopoetik erkek hareketi, 1980'lerin başından 1990'lara kadar Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çeşitli kuruluşlar ve yazarlar tarafından erkekler için gerçekleştirilen kendi kendine yardım faaliyetleri ve terapötik atölye çalışmaları ve inzivalar bütünüdür.

⁶ Heteroseksüelliğin toplumsal ve doğal norm olarak kabul edilmesi veya bu kabulü içeren kültürel yapıdır.

Benzer şekilde, Devia Bhana'nın (2005, 206) Güney Afrikalı Siyahi öğrenciler hem toksik erkeklik hem de yoksulluğun şiddeti ile ilişkilendirilirken "muhalif sokak erkekliği... sıklıkla bir çete üyesi olan ve elinde bıçak veya silahla bütünleştirilen bir sokak eşkıyası gibi görülen gösterişli giyinmiş siyah bir erkek" olarak tanımlanmaktadır.

Toksik erkeklik terimi, toplumsal cinsiyet ve erkeklik biçimleri hakkındaki tartışmalarda kullanışlıdır çünkü hegemonik erkekliğin kültürel olarak kabul edilen ve değer verilen betimlemeleri ile kadın düşmanlığı, homofobi, açgözlülük (greed) ve şiddetli tahakküm gibi yıkıcı sosyal yönlerini ifade etmektedir (Kupers, 2001:716). Bu nedenle toksik erkeklik kavramından bahsederken hegemonik erkeklikten bahsetmek kaçınılmaz olmaktadır. Toksik erkeklikte, toplum tarafından erkekliğin imajı yeniden oluşturulmaktadır. Erkeğe otoriter, kuvvetli, saldırgan gibi kodlamalar yapılmakta ve ideal erkeklik stereotipleri oluşturulmaktadır. Toksik erkeklik davranışı; genel anlamıyla toplumun biçtiği ve belirlediği kalıba giren erkeğin, üstünlüğünü ve iktidarını güç, agresiflik ve zor kullanma gibi çeşitli yollarla göstermeye ve korumaya çalışmasıdır. Carol J. Adams'ın "Etin Cinsel Politikası" (2013) adlı eserinde erkekliğe feminist vejetaryen eleştirel kuram tarafından yaklaşarak et yemenin erkekliğin iktidarını her seferinde yeniden ilan edilmesi olarak tanımlamaktadır. Kadınların ve hayvanların ataerkil sistem tarafından bir "birey" olmaktan çıkarılarak onları çoğunlukla bir "nesne" ye indirgemesine değinilirken kullanılan ve çoğumuzun dilinde olan bazı söylemlerin aslında ne kadar eril ifadeler olduğunu da ortaya koymaktadır. Adams, şiddet ve tahakkümden beslenen erkek egemen kültürün yeri yurdu olmadığını, zayıf bulduğu her şeyi ve herkesi "erkek" tanımının dışına atarak alt edilecek bir öteki ilan ederek öznenen nesneye indirgediğini vurgulamaktadır. Böylece uygulanan şiddet hem kadın hem de hayvanlar için kayıp gönderge⁷ yöntemiyle kurumsallaştırılan ataerkil düşüncenin yansımalarını barındırmaktadır. Cinsiyet ve cinsel odaklı toksik erkeklik pratiklerinin tek mağdurunun kadınlar olmadığını aynı zamanda erkeklerin de başka erkekler tarafından toksik pratiklere maruz kaldığı göze çarpmaktadır. Ortaya çıkan zehirli davranışlar aslında bir yönden de toplumun erkeğe biçtiği rol ve kalıbı işaret etmektedir. Son zamanlarda erkek egemen konuşmalarda dillere pelesenk olan "*Adamın dibi, adamsın*", "*..... şeklinde yazılır adam diye okunur*", "*Erkekliğini göster!*", "*Erkek gibi oyun oyna!*" vb. tanımlar veya kodların hepsi güçlü, otoriter, agresif ve

⁷ Et yiyeni yediği hayvandan, hayvanı da markette satılan biçiminden yalıtılan kültürel ve dilsel duvara "Kayıp Gönderge" olarak tanımlanır.

şiddeti özendiren kültürel erkeklığe vurgu yaparak toksik davranışların toplum içindeki canlı hallerini göstermektedir. Yapımcı şirketlerin ve senaristlerin ticari kaygı temelleri üzerinde inşa ettikleri dizilerde, reyting uğruna ‘Türk toplumu acıdan şiddetten besleniyor’⁸ mottosu ile hareket edilerek dizilerde şiddetin körüklendiği düşünülmektedir. İncelediğimiz dizilerde, toksik erkeklığın yaydığı bu tehdit kültürü, saldırganlık ve erkeklik üzerindeki söylemler ‘geleneksel erkeklik’ şeklinde çerçeveslendirilerek diğer erkeklik türlerini baskılayan ve olması gereken doğal tutumlar şeklinde dışa yansıtılmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamızda ele alınan Hercai ve Sen Anlat Karadeniz dizilerinin çözümlenmesinde söylem ve eleştirel söylem analizi yöntemlerinden faydalanılmıştır. Sosyal bilimler alanında yapılan akademik çalışmalarda sıkça başvurulan araştırma yöntemlerinden biri olan söylem analizi, metinler aracılığı ile ve konuşmayla oluşturulan anlam ürünleriyle ilgilenen ve çok geniş bir kapsama sahip kültürel ve sosyal araştırmalar için başvurulan bir yöntemdir. Söylem analizi edebiyattan ideolojiye, medyadan sanata, toplum biliminden siyasete kadar geniş bir yelpaze içinde eleştirel bir bakış açısıyla kullanılmaktadır. Eleştirel söylem analizi ise, söylem analizinin bir alt türü olarak, güç, hâkimiyet, hegemonya, sınıf farkı, cinsiyet, ırk, ideoloji, ayrımcılık, çıkar, kazanç, yeniden oluşturma, dönüştürme, gelenek, sosyal yapı ya da sosyal düzen gibi temaları ön plana alan ve araştırma alanı olarak bu konuları işleyen bir yöntemdir (Van Dijk, 2003:352-372). Çalışmamızda söylem ve eleştirel söylem analizi yöntemi ile toplumsal bir sorun olan toksik erkeklığın, dizilerle doğallaştırılarak eşyanın tabiatı gereğiymiş gibi izleyiciye nasıl sunulduğu ele alınmaya çalışılacaktır. Araştırmamızın örnekleme büyük bütçeli, reytingleri yüksek, prime time da yayınlanan Sen Anlat Karadeniz ve Hercai dizilerinin Ocak 2018 – Ocak 2021 yılları arasındaki bölümlerinden oluşmaktadır. Bu dizilerden seçilecek sahneler üzerinden toksik erkeklığın çeşitli yansıma biçimleri söylem ve eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak okunacaktır.

Sen Anlat Karadeniz Film Künyesi

Yönetmen: Osman Sınav, Emre Kabakuşak, Veli Çelik ve Murat Onbul.

⁸ Sen Anlat Karadeniz dizisinin senaristi Erkan Birgören: “Tam rakamları bilmiyorum ama atıyorum. Birinci bölüm, 7 reytingdi. Yani parmak kırıldığı bölüm. İkinci bölüm iki katına çıkıyor reyting. ‘Böyle şeyleri televizyonlarda görmek istemiyorum’ deniliyor. İyi de kardeşim reytingleri fırlatan sensin” (Gazete Duvar, 2019).

Oyuncular: Ulaş Tuna Astepe, İrem Helvacıoğlu, Mehmet Ali Nuroğlu, Sinan Tuzcu, Gözde Kansu ve Öykü Gürman gibi isimler yer alıyor. Sen Anlat Karadeniz Filminin özeti: Sen Anlat Karadeniz dizisi, Ocak 2018’te başlayıp Kasım 2019’ e kadar ATV’de 3 sezon 64 bölüm yayınlan bir dizidir. Geçmişte para karşılığı satıldığı adamın zulmünden kaçıp çocuğuyla birlikte Karadeniz’e sığınan Nefes’le, onu koruduğu için ailesinin büyük tepkisiyle karşılaşan Tahir’in imkânsız aşkının yer aldığı dizide, şiddete boyun eğmeyen bir kadının ve yanlışları görmezden gelmeyi reddeden bir erkeğin hikâyesi anlatılmaktadır.

Hercai Film Künyesi

Yönetmen: Cem Karcı, Benal Tairi, Barış Yöş ve Ali İlhan.

Oyuncular: Akın Akınöz, Ebru Şahin, Gülçin Santırcıoğlu, Serhat Tutumluer, Ayda Aksel, Macit Sonkan, Serdar Özer, Oya Unustası, Tansu Taşanlar, Servet Pandur, İnci Şen ve Eda Başlamışlı. Hercai Filminin özeti: Hercai, Mart 2019’da başlayıp 25 Nisan 2021’e kadar ATV’de 3 sezon 69 bölüm yayınlanın bir dizidir. Midyat’ın en güçlü ailelerinden Şadoğullarının torunlarından biri olan Reyhan ile yıllar önce öldürülen anne babasının intikamını almak isteyen Miran’ın imkânsız aşk hikâyesini anlatıyor.

Erkeklerin Savaş Silahı Toksik Erkeklik ve Unsurları

Erkeklik (masculinity), erkekliğin (maleness) teorik olarak doğal bir parçası değildir. Ancak toplumsal talepler erkeğin erkekliğini onaylamak için erkeksi olarak sunulan tavırları benimsemesini emretmektedir. Eril Normlara Uygunluk Envanteri-46’ya göre (CMNI-46) geleneksel ve kısıtlayıcı erkeksi normlara bağlılığın dokuz boyutu vardır: kadınlar üzerinde güç, risk alma, kendine güven, playboy, işin önceliği, heteroseksüel kendini sunum, duygusal kontrol, kazanmanın önemi ve şiddet. Saldırganlık, sertlik, dayanıklılık, beceriklilik ve rekabet gücü dâhil olmak üzere bir avuç hegemonik erkekliğin zaman içinde varlığını sürdürdüğü görülmektedir (Whitehead, 2002). Bu özelliklerinin bir adım ötesi veya aşırı hali erkekliği, toksik erkekliğe doğru dönüştürmektedir. Terry A. Kupers (2005), “Başka hiçbir şekilde saygı göremeyeceğini düşünen erkek, başkalarına hükmetmek için güçlü bir dürtü hisseden kişidir” der ki bu dürtünün Türkiye kültüründe maçoluğa karşılık geldiğini söyleyebiliriz. Socolow (1995:684) ise, maçoluğu “erkeklerden erkeğe kişilerarası ilişkilerde abartılı saldırganlık, uzlaşmazlık ve erkek-kadın ilişkilerinde kibir ve cinsel saldırganlık” olarak tanımlamaktadır.

Bu bağlamda çalışmamıza konu olan dizilerde toksik erkeklik kültürü olarak tanımlanan zararlı erkeklik davranış biçimlerini görebilmek

mümkündür. Mesela, Sen Anlat Karadeniz dizisinde Tarık Tamar karakteri aşırı rekabetçilik, kendi olamama hali -yetersizlik, kendini babasına ve çevresine kanıtlama hali, yeni bir benlik oluşturarak farklı bir kimlikle yaşamaya çalışması- davranış biçimleri sergilemektedir. Yine aynı dizideki Vedat Sayar karakteri, kadınları çocuksulaştırması, şiddet, cinsel saldırganlık, tecavüz gibi toksik erkeklik hallerinin örneklerini ortaya koymaktadır. Bunun dışında ele aldığımız dizilerdeki karakterlerin büyük çoğunluğunda yüksek dürtüsellik, empati eksikliği, suçla iç içe yaşama, transfobik ve homofobik fikirler ve kadın düşmanlığının farklı veçhileleri görülmektedir. Birbirinden farklı toksik özellikler sergileyen karakterlerin yer aldığı incelemeye konu olan dizilerimizde öne çıkan toksik özellikler aşağıda başlıklar halinde detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

Modern Erkekliğin İlkeliği: Şiddet, Öfke, Tehdit ve Saldırganlık

Erkeklerden toplumun beklentisini oluşturan erkeksi ölçütleri sadece taşıması değil aynı zamanda ispatlanması beklenmektedir (Connell ve Messerschmidt, 2005; Coston ve Kimmel, 2012; Pyke, 1996). Bunları ispatlamanın yollarından birisi şiddettir. Bunun erkeklik normlarına yansımaları aile içi şiddet (Anderson ve Umberson, 2001), orduda cinsel şiddet (Alison, 2007; Baaz ve Stern, 2009), spor içinde (Messner, 1990), erkekler arasında (Whitehead, 2002) ve okul ortamlarında (Stoudt, 2006) dahil olmak üzere birçok bağlamda şiddetle (Hong, 2000; Kimmel ve Mahler, 2003) ilişkilendirilmiştir. Şiddet uygulayan bireyler, (1) başkaları tarafından zarar gördüklerine, (2) kendilerine zarar verenlerin cezalandırılmayı hak ettiklerine ve (3) şiddetin, yaşadıkları kişisel zarara karşı haklı ve meşru bir yanıt olduğuna inanırlar. Söz konusu erkekler olduğunda -ki bu erkekler bir de belirli sosyal ayrıcalıklara sahip olduklarını düşünüyor- şiddet davranışları daha belirgin olmaktadır. Çünkü sahip olduklarını düşündükleri bu ayrıcalıklar engellendiğinde ve / veya otorite pozisyonları tehdit edildiğinde (Robinson, 2000), bu adamlar genellikle hayal kırıklığı ve nefretle karşılık verirler; Kimmel (2013) bunu 'kırgın beyaz adam' veya mağdur hak olarak ifade eder. Bazı düşünürler, erkekliklerini tartışmasız erkeklik olarak kabul eden kişilerin, kendi cinsiyetini ispatlamaya mecbur kaldığı bir kısıktırma anında durumla başa çıkmak için şiddete yöneldiğini varsaymaktadır (Anderson, 2005; Kimmel, 2008; Pyke, 1996).

Kendisinde mağdur edilmiş hakkı hisseden kişi, şiddeti 'kendini yeniden inşa etmek için başkalarını yok etmenin' nihai yolu olarak kullanır (Kalish ve Kimmel, 2010:463). Mağdur olma hakkını tecrübe eden erkekler, bu

şiddeti, haklı ve aşağılanmaya neden olan şeylere karşı hâkimiyetlerini ‘yeniden kurmak’ için gerekli olarak algırlar (Kimmel, 2013). Bu bağlamda incelediğimiz Sen Anlat Karadeniz dizisindeki Vedat Sayar karakterinin, karısı Nefes’e uyguladığı şiddet aşağılandığını düşündüğü erkekliliğini “yeniden kurma” girişimi olarak okunabilir:

Vedat Sayar’ın evine misafir olarak getirdiği Kaleli ailesinden Tahir, Vedat’ın eşi olan Nefes’in elindeki morarmayı görüp elini tutarak nedenini sorar. Nefes, Vedat’ın kendilerine baktığını fark edip korkarak elini çeker ve Tahir’den hızla uzaklaşır. Bir süre sonra çocuğunun üstünü değiştirmek için yukarı çıkan Nefes’in yanına giden Vedat, Nefes’i yatak odalarına sürükleyerek onu şiddetli bir şekilde yatağa fırlatır.

- “- Niye gösterdin o herife bileklerini?
- Ben mi gösterdim kendisi gördü.
- Niye saklamadın?
- Senin yaptıkların sorun değil benim saklamam mı sorun?
- Asıl sorun o Tahir denen herifle fingirdemen!
- Fingirmek mi?
- Bu bileğini mi tuttu?

[Vedat, Nefes’in ağzını kapatarak parmaklarını kırmaya başlıyor]

- Şimdi aşağı gidip bir bahane uyduracağım. Sonra dönüp bütün parmaklarını kıracağım. Anladın mı? Şimdi burada otur ve düşün. O herifle fingirmekle bana ne kadar büyük bir ayıp ettiğini düşün” (Sen Anlat Karadeniz, 1. Bölüm)

Hegomonik erkeklik kalıplarına uygun olarak yaşamayan erkekler, aslında marjinal bir grubu oluşturmazlar. Bunun yerine aslında onlar katı erkeklik kurallarına oldukça hassasiyet göstermekte ve diğerleri tarafından algılanan güçsüzlüğü onarmak için şiddeti meşru bir araç olarak görmektedir (Kimmel ve Mahler, 2003:1440) ki bu onları toksik erkekliliğin bir parçası haline getirmektedir. Dahası, erkekliliği saldırıya uğrayan erkekler, öfkelerini toplumda iktidarı elinde tutan erkeklere (beyaz, üst sınıf erkekler) yöneltmek yerine, öfke duygularını dışardan kadınlara ve sosyal statüsü daha düşük düzeyde olan erkeklere (örneğin siyahi erkekler ve gey erkekler) yönlendirmektedirler (Kimmel, 2013).

Sen Anlat Karadeniz dizisindeki Tarık, küçük yaşlardan itibaren babası Genco tarafından yeterince erkek olmamakla suçlanmış ve bu nedenle de cezalandırılmıştır. Tarık, yetişkin bir erkek olduktan sonra bile kendini yeterli bir erkek hissetmediği için kendisinden daha güçsüz olarak gördüğü erkek ve kadınlara şiddet uygulayarak, içindeki duyguyu bastırmaya ve

babasına erkekliğini ispatlamaya çalışmaktadır.⁹ Yukarıdaki anlatı ile ilgili sahne şöyledir:

Tarık elinde doğum günü pastasıyla bir evin kapısını çalıyor.

“- Kim o?

- Ecel” [Susturucu silahla kapıdaki kızın sevgilisini öldürüyor]

Tarık, kapının kilidini ateş ederek eve giriyor. Kadın o sırada yerde cenin pozisyonunda korku dolu gözlerle saklanmaya çalışıyor. Tarık ise elinde bir doğum günü pastasıyla kadına yaklaşıyor.

“- Kimse beni terk edemez. Kimse beni bırakıp bir başkasına gidemez. Bir başkasına malı olamaz. Başkasının hesabına çalışamaz.

- Tarık!

- Tamam. Biliyorum bunlar tatsız konular. Doğum günün değil biliyorum.

Hadi üfle! Hadi bir dilek tutmayacak mısın?

- Tarık yapma!

- Peki!

- Mutlu yıllar!” (Sen Anlat Karadeniz 55. bölüm).

[Tarık pastanın üzerindeki son mumu da kendisi üfler ve silahı kadının kafasına dayayıp kadını öldürür]

Erkeksi iktidarın bir çağrışımı da öfkedir. Öfke, doğal bir duygudur ve hayatta kalmamızı veya psikolojik bütünlüğümüzü tehdit eden durumlara karşı kabul edilebilir bir duygu ve tepkidir. Öfkeli duygularınızı kendine güvenli, saygılı bir şekilde ifade etmemiz sağlıklıdır ve bazı durumlarda öfke en uygun tepki olabilir. Buna rağmen öfke sıklıkla yanlış anlaşılmaktadır. Çünkü öfkeyi anlama ve yönetme şeklimiz bu duyguya bakış açısını şekillendirmektedir. Öfke, erkekler için sosyal olarak kabul edilebilir bir duygu olarak adlandırılır ve erkeğin öfkesini pekiştirmek için toplumsal manada birçok destek göze çarpmaktadır (Mabrouk, 2020: 14-15). Erkeklerin öfkeyi deneyimleme ve ifade etme biçimleri, kısmen toplumsal beklentilerle, yani geleneksel olarak erkeklerden beklenen davranış biçimiyle değerlendirilebilir. Öfke, üzüntü veya korku gibi erkeklerin yaşayıp açığa vuramadıkları duyguları maskeleyebilir. Dizilerde sıklıkla gördüğümüz bu durumlardan birisi de Hercai dizisindeki Miran’ın neredeyse dizinin her bölümünde yaşadığı öfke patlamalarıdır:

⁹ Öyleyse erkeklik, genellikle bir erkeğin çocukluk ortamına ve travmasına bağlı olarak değişen bir ölçekte görünür. Tüm çocuklar, bir ucunda kayıtsızlık - ihmal ve diğerinde fiziksel veya cinsel istismarla olumsuzluk yaşar ve çocukluk ne kadar acı verici olursa, bir erkek çocuğun “hiper-erkeksi (hyper-masculine)” olarak ortaya çıkma olasılığı o kadar artar (Dworkin ve Lippman, 2013).

Fusun Aslanbey, elinde bastonla avluda kızgın bir tavırla söylenip dururken Miran kapıdan girerek bir erkek cesedini içeri atar ve konağın korumalarını döver.

“- Seninle görülecek hesabım var Fusun Aslanbey!

- Hayırdır Miran, sen bir mekâna böyle girecek bir adam değilsin.

- Caninin tekisin! Bebek katilisin! Benim evladımın katilisin! Eğer Reyyan engel olmasaydı ben seni diri diri tabutun içine koyup dağın başına gömecektim. Bir gram nefes için Allah’a yalvarırken, anasının karnında nefessiz bıraktığın evladımın kaderini yaşatacaktım sana!

- Beni bir dinle.

- Senin bana şu an yaşattığımı yaşatacaktım! Ama ama ama yapamıyorum! Yapamıyorum, çünkü senin yüzünden karım ölümle burun buruna ve benim onları yaşatmam lazım.

- Yeter lan ben katil değilim! Ben bir şey yapmadım. Her şeyin müsebbibi Azize’dir.

Miran belindeki silahı kadına doğrultur.

- Kes lan kes..!” (Hercai, 64. Bölüm) [diyerek kadının üstüne yürür].

Hegemonik erkeklığe yönelik baskın bakış şiddetin, zorbalıkların ve krizlerin üstesinden gelmeye yönelik bir yol olarak kullanılmasıdır. Şiddetin yansımalarından biri de saldırganlıktır. Bu erkeksi otoriterlik açısından hayati bir öneme sahiptir (Howson, 2005: 87). Çağdaş erkeklik algısının merkezinde yer alan saldırganlık, başarı yönelimini ve duygusal ifadesizliği eril cinsiyet rolü normlarında birleştirmektedir (Pleck, 1981: 10). Batı düşünce sisteminde size hükmetmek, kontrol etmek veya en azından sahip olunanları korumak için gerekli olan erkeklik özelliklerini sağladığı için özel alanda rekabetçilik, akılcılık, tek fikirlilik, otoriterlik ve başarı yönelimiyle bağlantılandırılarak olumlu anlam yüklenen saldırganlık, işlevsel açıdan olumsuz hale gelir (bkz. Pringle, 1995: 100). Saldırganlık, aile içinde ve kamusal alanda rasyonel, özerk kariyer odaklı erkeklikleri teşvik etmek için erkeksi duygusallığın yadsınmasını talep eden heteroseksüel karşılıklılık ve bununla birlikte ortaya çıkan iş bölümünü destekleyen gücün inşasını ve bakımını gerçekleştirerek toksik erkeklığe taşır. Bu toksik erkeklığın saldırganlık hallerini dizilerin hemen her bölümünde görmekteyiz.

Azat, Miran’ın karısı olan Gönül tarafından cinsel tacizle suçlanmaktadır. Azat onunla herkesin önünde köy meydanında yüzleşmek ister. Silahı kadının eline verir ve namluyu kendi alınına dayar ve eğer bu teşebbüste bulunduyorsa kendisini vurmasını söyler. O sırada Miran gelir.

“- Sen kimin karısına silah çekiyorsun? (...) Erkek erkeğe konuşacağız.

- Öyle bir dava yok. Karın burada herkes içinde attığı iftirayı itiraf edecek ya

TOKSİK ERKEKLİĞİN TÜRK DİZİ ENDÜSTRİSİNİN
POPÜLER ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN OKUNMASI:
HERCAİ VE SEN ANLAT KARADENİZ

da çekip beni vurup kendi namusunu kendi temizleyecek.

- Erkeklik kadına silah çekmekle olmuyor. Adamsan çek beni vur lan!
- Ben sen değilim Miran Efendi! Ne bir kadının namusuna halel getiririm ne de bir kadına silah çekerim.

Miran ve Azat kavga etmeye başlar. Azad yere düşer. Miran:
- Öldüreceğim seni! Öldürürüm lan seni! Öldürüm lan seni!” (Hercai, 13. Bölüm).

Dobash ve Dobash (2000: 193) kamunun erkekliğin içeriğine dair ortaya koyduğu beklentinin yapısının, ailede erkek şiddetinin ana kaynağı olarak görülen sahiplenme ve kıskançlık, kadınlardan ev işlerine ilişkin beklentiler, ‘kadınlarını’ cezalandırma hakkı ve yetkilerini korumanın ve/veya kullanmanın önemi gibi erkekliklere ilişkin eleştirilen/yargılanan kavramları etkin bir şekilde inşa ettiğini belirtmektedir (Aktaran Howson, 2005: 126). Yani erkekliğin inşasında toplumun beklentileri ön plandadır. Ele aldığımız Hercai ve Sen Anlat Karadeniz dizilerindeki toksik erkeklik tiplerinin kadınlara yönelik sergiledikleri kıskançlık, sahiplenme ve beklentiler neticesinde kadınlara dair şiddet ve saldırganlık eylemlerinin yer aldığı sahneleri görmekteyiz. Ayrıca Hercai dizisinde töreye verilen referanslarla toksik erkeklik davranış biçimlerinin sıklıkla onaylandığını söyleyebiliriz.

Nasuh Ağa, evin avlusundaki merdivenlerden iner.

- “- Reyyan !!!
- Buyur dede.

Dedesinin karşısına geçiyor. Dedesi de torununa sert bir tokat atıyor. Reyyan yere seriliyor.

- Sen kimsin ha, hele de bana! Kimsin sen? Bu cesareti nereden buluyorsun? Sabahın köründe elin arabasında ıssız köşelerde hangi rahatlıkla dolaşıyorsun?
- Dede vallahi ben kötü bir şey yapmadım.
- Bak hala konuşuyor ha!

Kızın babası Hazar Şadoğlu araya girer:

- Baba yeter! Evlat benim. Ben veririm cezasını bir kabahati varsa.
- Kabahati varsa öyle mi? Bu duvarları gördün mü Azad? Ha görüyor musun bak. Senin evladının sınırları bu duvarlar kadar. Bu duvarın ötesi yok. Yasak! Eğer bir daha sözünden dışarı çıkarsan, eğer bir daha bu duvarın ötesine geçersen, ahtım olsun seni de ezer geçerim! A ha bu kızı da buraya gömerim! Hepiniz beni iyi dinleyin. Miran Bey, torunumu istedi. Ben de bu ailenin atası olarak münasip buldum. Haber gönderecem. Gelip isteyecekler. Hadi şimdi hepimiz işinize bakın!
- Baba, vallahi sana laf getirecek hiçbir şey yapmadım. Mavi’yi [Reyyan’ın atı] aldım çıktım sadece. Yemin ederim” (Hercai 1. Bölüm).

Aynı dizinin bir başka sahnesi de toksik erkekliğin kadına yönelik şiddet ve saldırganlık hallerini gözler önüne sermektedir.

Miran, Aslanbey Konağı'na sinirli ve gergin bir şekilde girer. Kendisini mutlu bir şekilde karşılayan eşi Gönül'ün boğazını yapıştır. Konaktaki diğer insanlar Gönül'ü Miran'dan kurtarmaya çalışırken Miran tüm gücüyle karısının boğazını sıkmaya ve ona hesap sormaya devam eder.

“-Ne oldu? Böyle korkuyor muydu gözlerin kendini yaralarken? Yoksa zafer mi kazandım sandın. Bi anlatsana çok merak ediyorum. Nasıl hissettin, ne hissettin anlat! Bu hesap burada kapanacak. Konuş!

- Miran sana yemin ederim ben bir şey yapmadım.

- Bırak Gönül, delirtme beni. Yalan konuşma. Ben sana dedim. Bu işin altında bir iş var dedim.

- O kızın sözünü inanıyorsun ama benimkine inanmıyorsun. Öyle mi?

- Reyyan'ın adını sakın ağzına alma. (...)

[Gönül'ün annesi Sultan, kızını Miran'ın elinden kurtarır.]

- Ya benim aklım almıyor. Bir insan kendini yaralayacak kadar kendini kaybetmiş olur? Deli misin lan sen?” (Hercai, 9. Bölüm)

[Sinirli bir şekilde konağı terk eder.]

Bazı erkeklik halleri kendilerini haklı veya meşru gösterebilmek için ifade biçimi olarak farklı dışavurum yöntemlerini tercih edebilmektedirler. Erkekler hayal kırıklığı, kızgınlık veya hadım edilmiş gibi hissettiklerinde başkalarına zarar verecek biçimde dışsal bir şekilde davranırlar (Morrison, 2020: 65-66). Tehdit ve zorbalık içeren davranışlar sergilemeye başlarlar. Araştırmalar, bu toksik veya aşırı geleneksel erkeklik kavramlarını benimseyen erkeklerin yüksek riskli davranışlarda bulunma olasılıklarının önemli ölçüde daha yüksek olduğunu göstermiştir (Courtenay, 2000; Fisher, vd., 2008; Katz, 2006; Kimmel, 2012; Mcdermott vd.: 52). Bu davranış kalıpları incelenen dizilerdeki erkekler, kendi çıkarlarını elde etmek için sıklıkla tehdit yöntemini kullanmakta ve zorbalıkla da çoğu zaman isteklerini gerçekleştirebilmektedirler. Sen Anlat Karadeniz dizisinden alınan aşağıdaki sahnedeki diyalog bunun çarpıcı bir örneğini sergilemektedir.

[Vedat, Mustafa'nın hamile karısı Asiye'yi kaçırmıştır. Konuya dair Mustafa, Vedat'la görüntülü telefon görüşmesi yapmaktadır]

“- Öldüreceğim ula seni. Yalvaracaksın bana. Beni öldür diye yalvaracaksın!

- Mustafa Mustafa ben sana güzel haberler vermek için arıyorum. Söylediğin şeye bak! Az önce gördüğün gibi karın hayatta. Yani şimdilik. Çocuğun da öyle! Gayet sağlıklı hatta elimi bile tekmeledi. Bunlar iyi haberler. Gelelim kötü habere: Karının ve doğmamış oğlunun hayatı için kardeşini öldürür müsün?

(...)

- Bak karının yanındaki adam eğer beş dakika içinde benden haber almazsa... Söylemeye dilim varmıyor ama anladın sen. Kardeşini öldüren ilk insan olmayacaksın. İnsanoğlunun işlediği ilk cinayet de olmayacak. Taaa.. Habil Kabil'den beri aynı mesele. Son kişi de sen olmazsın merak etme! Yani için rahat olsun. Eeeee... bak karının ve doğmamış oğlunun hayatına karşılık senden tek bir kurşun istiyorum. Eğer yapmazsan Asiye'yi ve oğlunu sonsuza dek veda edeceksin. Ömrün boyunca hep düşüneceksin. Eğer Tahir benim yanımda olsaydı ve söz konusu Asiye değil de Nefes olsaydı Tahir ne yapardı acaba? Bana sıkar mıydı? Sen o kalın kafanı hiç yorma Mustafa, ben sana söyleyeyim direkt sıkardı. Hiç düşünmeden hem de. Değil mi Tahir? Bu arada Nefes demişken o da burada. Ait olduğu yerde.

- Ula şerefsiz senin hayatın yalan!

[Görüntülü arama yapıyor]

- Merhaba demek ister misin Tahir? El sallasana karıcığım. Gördüğün gibi Tahir herkes sevdikleri ve kendisi için doğru olanı yapıyor. Ait olduğu yere geri dönüyor. Seçimini yapıyor. Şimdi Mustafa sevdikleri için zor bir tercih yapacak. Değil mi Mustafa? Lafa daldık vaktin nasıl geçtiğini anlayamadık. Sadece bir dakika kaldı. Seçim senin vaktin daralıyor. Tik tak...tik tak.. .

- Hadi abi sık gitsin, sık gitsin abi...(..)" (Sen Anlat Karadeniz, 23. Bölüm).

[Bir el silah patlar ve Mustafa kardeşi Tahir'i vurur]

Toksik erkeklik biçimlerinin birçok halinin ortaya çıkıp eyleme dönüştüğü dizilerde bu başlık altında ele aldığımız şiddet, saldırganlık, zorbalık ve tehditlerin bir ya da birkaçının hikâye anlatımının ana zeminini oluşturduğunu görmekteyiz.

Duygusal Uyuşma/Ayrışma (Emotional Detachment)

Toksik erkekliği oluşturan unsurlardan birisi de homososyallik zemini üzerinde gelişen duygusal ayrılıktır. Broadbridge ve Hearn (2008) erkek homososyalliğinin genel olarak 'duygusal kopukluğu, rekabetçiliği ve kadınları cinsel nesnelere olarak görmenin yanı sıra onları dışlamak ve zayıflatmakla birleştirdiğini ve hegemonik erkekliği sürdürdüğünü, ayrıca ikincil erkeklikleri bastırdığını ve erkekler arasında bir hiyerarşi düzenini yeniden ürettiğini' ifade etmektedir (Gabriel, 2014: 44). Erkeksi olmak, başka bir deyişle kadın olmamak demektir. Erkeklik ideali, ayrılma ve bağımsızlığı içerir. Duygusal tarafsızlık/ayrılık/kopma, cinsiyet hiyerarşilerinin sürdürülmesinin bir yoludur. Duyguları dile getirmek zayıflığı ifade eder ve değeri düşürürken, duygusal kopma, güçle eşdeğer görülür ve değerlidir (Cancian 1987). Bu nedenle duygular ifade edilmesi değil aşılması gereken bir şeydir. Erkek homososyal grup içinde duygusal kopma sadece arzu edilen değil, aynı zamanda zorunlu olarak görülen

davranış biçimidir. Duygusal tarafsızlık normu ihlal edildiğinde normda bir değişiklik olmaz ama samimi/kişisel duygularını ifade eden erkekler dışlanır. Erkeklerin rekabet edebilirliği, geçerliliği ve statüsü, erkeğin diğer erkeklerle karşı zaferinin bir işareti olarak seri cinsellik alanına kanalize edilmektedir. Cinsellikteki kopukluk, daha geniş özerklik ve kontrol alanı ile erkekliğe bir özgürlük alanı sağlarken; duygusal kopukluk, cinsiyet ve evlilik arasındaki ayrımın teşvik ettiği erkek özerkliği için bir metafor olarak görülebilir (Illouz, 2012: 102–103). Bunun dikkat çeken yanı ise seri cinselliğin duygusal bir girdiden yoksun olarak kabul edilmesidir.

Sen Anlat Karadeniz dizisindeki Genco Tamar karakteri evli olduğu halde dizi boyunca başka kadınlarla rızalarına bakmaksızın -gerekirse zor kullanarak- birlikte olmakta ya da onları taciz etmektedir. Sonrasında bu kadınlar tarafından herhangi bir suçlamayla karşılaşmamak için ya onları tehdit etmekte ya da öldürmektedir. Ayrıca oğlu Tarık Tamar'ın kadınlara bakış açısı ve onlara muamele etme biçimi de babasına benzemektedir. Böylelikle tarafsızlık/ayrılık, erkeklere başkalarıyla ilişkilerinin kontrolünü sürdürmelerinde alan sağladığı için erkeksi bir kaynak olarak çalışır. Bu ayrım, erkekleri kızlardan ve hegemonik norma uyan erkekleri uymayanlardan ayırır. Bu tür bir duygusal tarafsızlık dizilerin genellikle ana ve yan rollerindeki erkek karakterlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu tavrın, anlatıda yer alan erkekler arasındaki hiyerarşik sıralamayı da etkilediğini söylemek gerekmektedir.

Aşırı Rekabetçilik (Hypercompetitiveness)

Erkeklik olarak otorite, en iyi rekabet gücü açısından anlaşılabilir. Rekabet edebilirlik, diğer erkeklerle kurulan ve böylece basit bireyselliğin rekabetçi bireysellik haline geldiği ilişkiler yoluyla inşa edilen ve sürdürülen bir kavramdır (Gilligan 1982: 3). Feminist eleştirmenlerin ya da gelişimsel psikopatologların aynı fikirde olup olmadıklarına bakılmaksızın, erkeklerin diğer erkeklerle yakın arkadaşlık kuramamalarının sebebi olarak kendisi dışındaki erkekleri -ya da en azından kendi kendilerini- “ifadesiz, rasyonel ve rekabetçi” canlılar olarak görmeleridir (Cohen 1992: 115). İş, spor, akademik yaşam, romantizm ve diğer sosyal durumlardaki rekabet 'erkek ilişkilerinin çoğunun işareti'dir (Clare, 2001: 205) ve tüm erkek arkadaşlıkları 'güç ve boyun eğmenin konuşulmamış ilişkilerine' dayanmaktadır (Seidler 1992: 29). Mevcut çalışmalar, erkeklerin mesleki başarı, zenginlik, güç, statü, fiziksel yetenek ve kadınlarla cinsel başarı gibi “erkeklik belirteçleri” kullanarak erkeksi sosyal hiyerarşilerdeki konumlarını iyileştirmek için çaba sarf edebileceklerini önermeye kadar gitmektedir

(Kimmel 2004: 186). Bir süre sonra, ‘erkeklerin yaşamları tamamıyla erkekler arasındaki ilişkiler tarafından düzenlenir’ (Flood 2003: 2) ve maço ile kabadayı haller diğer erkeklerin onayı için sergilenir. Kimmel, bu durumu şöyle özetliyor: “Diğer erkekler bizi izliyor, bizi derecelendiriyor [ve] erkeklik dünyasına kabulümüzü onaylıyor” (Kimmel, 2004: 186). Erkeklik belirteçlerinin yoğun olarak yaşandığı erkeklik dünyasına ait sahnelerin bolca olduğu dizilerden birisi olan Sen Anlat Karadeniz’de baba Genco’nun oğlu Tarık’ın erkekliğini sorguladığı ve bu konuya dair ciddi ve imalı eleştirilerde bulunduğu birçok erkeklik üzerine rekabetçi diyaloglar geçmektedir. Bu diyaloglardan birisi de şöyledir:

[Bir ofis odasında, Genco sinirli bir şekilde ayağa kalkarak eline maşa alırken oğlu Tarık ise ayakta ceketi düğmeli şekilde beklemektedir]

“- Ben ne yaptım baba? Ben ne yaptım baba ha?

- Ne söylediysem onu söyledin öyle mi? Ben sana ne dedim? Bu kız Türkiye sınırları içerisine girmeyecek demedim mi? Başı önünde sümüklü bir kızı avuçlarının içinde tutamadın. Sen erkek misin?

- Erkeğim ben baba.

- Öyle mi? Niye peki ben bunu öyle göremiyorum?

- Baba yapma!

- Neyi?

[Elindeki demir parçasını göstererek]

- Bunu mu?

- Böyle söyleme baba

- Neden, ha... Ne oldu? Erkeklik gururuna mı dokundu? Bir kızı bile avuçları içinde tutamamış biri ha! Başka ne diyebilirim? Ne diyebilirim başka? Bari Mercan’ı avuçlarının içinden kaçırma!

- Mercan kim baba?

- Evleneceğin kız” (Sen Anlat Karadeniz, 56.Bölüm).

Erkeklerin kendi aralarındaki sosyal hiyerarşi, hayatlarının her alanında önemli bir kriter olarak varlığını sürdürmektedir. Erkeklik dünyasına kabul ve burada sahip oldukları “erkeklik” derecesi, kendileriyle ve toplumla kurdukları gerçekliği oluştururken bu bakış açısı kendisini her gün yeniden inşa etmektedir.

Kadının Metalaştırılması, Eril İdeoloji ve Cinsel Saldırganlık

Kadınların cinsel nesneleştirilmesi, kadınları mantıksız varlıklar olarak kabul edip onların sadece erkekler tarafından tüketilmek üzere kullanılan bir beden olarak muamele edilmesini ifade etmektedir (Fredrickson ve Roberts, 1997). Kadınlar üzerindeki güce ve şiddete dair eril normlara yüksek uyum sağlayan erkeklerin, kadınları nesne olarak görmeleri ve kadınlara karşı

cinsel olarak nesneleştirici davranışlar sergilemeleri daha muhtemel olarak görülebilir.

Cinsel nesneleştirmenin öznesi olan kadınlara bunun yansıması ise bu nesneleştirmenin içselleştirilmesi, beden utancı, düzensiz yeme, depresyon ve travma sonrası stres semptomları dahil olmak üzere çeşitli olumsuz psikolojik sonuçlarla ilişkilendirilmiştir (Miles vd., 2015; Moradi ve Huang, 2008; Szymanski vd., 2011). Türkiye’deki kadın ve namus algısı kadınlara yönelik sergilenen tüm “sahiplenme” ve “şiddet” eylemlerine gerekçe olarak gösterilmektedir. Bunu, kadın bedenini intikam planlarının merkezi haline getiren, bu toprakların tanıdık hikâyelerinden birini anlatan Hercai dizisinde görmekteyiz. Reyyan ve Miran iki düşman ailenin çocukları olmasına rağmen Miran, Reyyan ile evlenebilmek için kendisini farklı bir ailenin ferdi olarak tanıtıp Reyyan’ın ailesinden izin alır. Sonrasında Miran, sahte bir nikâh memurunun kıydığı nikâhla evlenerek Reyyan’ın kendisiyle birlikte olmasını sağlıyor. Düğün gününün sabahında Reyyan’a onu sevmediğini ve sadece ailesinin intikamını almak için kendisiyle birlikte olduğunu ifade etmiştir. Bunun neticesinde Reyyan ailesinin ve toplumun kendisi üstünde kuracağı mahalle baskısı ve töre kurallarını öngörerek kendini öldürmek istemiş ancak bu kadar kolay kurtulmasını istemeyen düşman aile kendisini kurtarıp şehrin meydanına kirli gelinliğiyle atarak intikamlarını aldıklarını dile getirmişlerdir. Ailenin büyüğü Reyyan’ı önce eve almak istememiş, sonrasında eve aldıklarında ise “namuslarının kirlenmesi” nedeniyle ona kötü muamele etmişlerdir. Bir süre bu durumun utancını yaşayan Reyyan daha sonra toparlansa da kendisini bu duruma düşüren erkekten yani Miran’dan bir türlü kurtulamamakta ve onun üzerinde hak sahibi olduğu iddiasına yönelik tacizlerine maruz kalmaktadır.

[Miran ve arkadaşı Fırat, Reyyan’ı takip etmektedirler. Reyyan tek başına sokakta yürürken Miran’la göz göze gelir. Reyyan bakışlarını kaçırırken Miran Reyyan’ı kollarından tutarak duvara yaslar ve geçmesini engeller]

- “-Bırak!
- Ne işin var burada?
- Konuşmamız lazım.
- Konuşacak bir şeyimiz yok.
- Çekil git şuradan! Gündüz vakti sokağın ortasında birisi görececek.
- Konuşacağız dedim (...)
- Kâbus gibi çöktün üstüme. Daha ne istiyorsun? Daha ne yapacaksın?
- Ben daha yeni başladım. Sana neler yapabileceğimi bilsen şaşarsın!
- Çıkartmışsın yüzüğü.
- Çıkarttım ya. Ne yapacaktım? Çıkarttım hem de attım.

[Erkek cebinden bir yüzük çıkararak]

- Hadi yüzüğü geri tak!
- Bu yüzüğü sana ait birine takarsın. Ben sana ait değilim!
- Sen bana aitsin! Benimsin!” (Hercai, 9. Bölüm).

Hercai dizisindeki olay örgüsü ve alıntılıdığımız sahneden yola çıkarak, eril ideolojinin yansımalarının bir okuması olarak hem kadın bedeninin bir intikamın öznesi haline getirilerek metalaştırıldığını hem de ne olursa olsun kadın bedeni üzerindeki hak iddiasından vazgeçmeyen eril zihniyetin toksik yanlarının çarpıcı bir örneğini görmekteyiz.

Sen Anlat Karadeniz dizisinde de benzer bir durum söz konusudur. Eşi Vedat’ın kendi hayatı ve bedeni üzerindeki tahakkümü, çocuk gelinlerden biri olan Nefes’in hem cinsel hem fiziksel hem de ruhsal yara almasına sebep olmaktadır. Çocuğunun hayatı ile tehdit edilen Nefes, kendisini kurtarabileceğini düşündüğü ana kadar bu durumu içselleştirerek birçok psikolojik problem yaşamaktadır. Nefes, evden kaçmayı başarsa da Vedat’tan kurtulamamaktadır.

[Vedat kendisini terk eden Nefes’i ona döndürmek için oğlunun geçici velayetini alır. Sonrasında oğlunu almak için Tahir ve Nefes’in kapılarına dayanır] Tahir:

- “- Seni öldürmem için bu kadar uğraşma Vedat!
- Asıl sen benim karımla evlenip kendini öldürtmek için bu kadar uğraşma Tahir. Kendine dokundurtmadı değil mi? Benden sonra başka birini kabullenmedi tabii!

(...)

- Vedat ağzını açma defol git.
- Tahir şunu aklında hiç çıkarma. Bu kadın bana çocuk doğurdu. Onun sahibi benim!” (Sen Anlat Karadeniz, 16. Bölüm).

Nefes, kaçmayı başardığında fiziksel yaraları iyileşse bile erkeklere yönelik sürekli korku ve kaçınma hissi, uykusuzluk vb. birçok psikolojik problem yaşamış ve bunların üstesinden gelebilmek için psikolojik destek almıştır.

Erkeklik üzerine değinilmesi gereken diğer bir kavramda “Gagalanmak”¹⁰ (to be pecked)’tır. Bu, bir erkeğin erkek homososyal grup içinde statüsünü korumak için kaçınması gereken bir deneyimdir. Kadınların ve erkeklerin nesneleştirilmiş kadınlar üzerindeki rekabetçiliğinin

¹⁰ Onaylanmama ve dışlanma manasına gelmektedir.

nesneleştirilmesi, bu toplumda hegemonik erkekliğin nasıl tanımlandığının temelini oluşturmaktadır (Connell, 1992). Ancak kadınları nesneleştirme konusunda tüm erkekler kendilerini hegemonik erkeklikle tanımlamasalar bile “gagalanmaktan” kaçınmak için sözlü olarak bile bir reddiyede bulunmayıp genellikle hegemonik normlara uyarlar (Bird, 1996: 11-12). Böylece kadının cinsel nesneleştirilmesi varlığını devam ettirir.

Araştırmalara göre, cinsel nesneleştirmenin gerçekleştirilmesi ile cinsel saldırganlık arasında bir bağlantı vardır (Millburn vd., 2000). Buna göre, erkeklerin cinsel olarak kadınları nesneleştiren medya ürünlerine maruz kalması, onların varsayımsal bir tecavüz kurbanına karşı empati duyma olasılığını azaltmaktadır. Ayrıca (Rudman ve Mescher, 2012) kadın imajlarını pek de insan kategorisinde görmeyen (ve dolayısıyla onları nesneleştiren) erkeklerin, kadına yönelik cinsel şiddeti onaylama olasılıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Tüm bunlara baktığımızda, cinsel nesneleştirmenin bir sonraki adımı cinsel saldırıdır. Araştırmacılar cinsiyet rolü çatışmasını kadınlara yönelik düşmanlık, tecavüz mitlerinin kabulü ve cinsel saldırganlıkla ilişkilendirmiştir (Rando vd., 1998; Wade ve BrittanPowell, 2001). Harway ve O’Neil, (1999) erkeksi cinsiyet rolü çatışmalarının kadına yönelik şiddeti arttırdığını dile getirmektedirler (Witt, 2000). Toksik erkeklik ve cinsel saldırı arasındaki ilişkiye yönelik ampirik destek de tutarlı bulunmuştur; hegemonik erkekliğin aşırı biçimleri “kadınlara karşı zorlamanın temel yapılarını birbirine bağlayan ortak bir bağ olarak düşünülebilir” (Peters vd., 2007: 179). Örneğin, kadınların erkeklerin cinsel teklifini reddetmesi erkeklerin erkeklik duygusunu tehdit eder, onları savunmasız ve mağdur hissettirir. Aslında, mağdur olma hakkına sahip olan erkekler, kadınların cinsel olarak konuşma gücüne (yani, seks yapmayı reddetme haklarına) sahip olduğuna ve erkekleri bu durumda güçsüz kıldığına inanırlar (Anderson, 2005; Kimmel, 2008). Bu inancın onlara “incinen” erkekliklerini her yolla yeniden inşa etme hakkı tanıdığını düşünen erkekler, kendilerini tekrar erk sahibi hissedebilmek için cinsel saldırıya kadar varan yöntemleri uygulamakta tereddüt etmezler (Vito vd., 2018).

Günümüz dizilerinde spesifik bir amaca hizmet ettiği düşünülmüyorsa cinsel saldırı içeren sahnelere pek rastlanmamaktadır. Bu tür sahneler izleyicilerden de ciddi tepkiler alabilmekte ve dizinin ömrünü kısaltabilmektedir.

Sen Anlat Karadeniz dizisindeki Tarık karakteri, tek aşkı olarak tanımladığı Nazan’ın ona karşı aynı duygulara sahip olmadığını ve onun başkasından hoşlandığını anladığında onu kendisine mecbur etmek için bir

dağ evine kaçırır. Amacı, kendisiyle birlikte olmaya zorlamak ve birlikte ölüme gitmektir. Nazan ise kurtuluşu ya onun erkeklik gururuyla oynayıp manipüle edip bir zayıflık anını kollayarak kaçmakta ya da onunla birlikte olmadan önce Tarık'ı kışkırtarak kendisini öldürtmeye çalışmakta görmektedir.

- “- Yeter artık Nazan sus!
- Neden susacağım sabah ölmeyecek miyim? Bırak istediğim gibi konuşayım. İstesen de istemesen de izin versen de vermesen de. Beni susturamazsın. Ya da yooo... Susturursun. Tek bir kurşun yeter. Cesaretin varsa hadi, cesaretin varsa hadi yap!
- Yeter sus! Yeter artık yeter!
- Cesaretin varsa yap! Yoksa dinle! Zavallısın, babasının suçunu üstüne alacak kadar zavallısın. Ne yaptı Genco? Sen suçu üstüne alınca ne yaptı? Aferin oğlum mu dedi? Ödül maması mı verdi? Enseni mi okşadı? Ne yaptı? (...)
- Sus Nazan, bana pişman olacağım şeyler yaptırma!

(...)

- Seninle olmaktansa ölmeyi tercih edeceğimi biliyorsun. Beni asla ama asla elde edemeyeceğini biliyorsun. Bunun için de benimle olmanın imkânsızlığını bildiğin için de beraber ölelim diyorsun. Sobe ... sobe.... Gördüm seni! Ezik herif! Ucuz kabadayı pozları, sert, sert erkek gibi değil de aptal!

[Tarık, Nazan'a tokat atar]

- Bu da itirafın bir imzasıydı” (Sen Anlat Karadeniz, 56. Bölüm).

Cinsel saldırı, takip, tecavüz gibi eylemleri gerçekleştiren erkek, bu erkeklik biçimine daha fazla güç sağlamak amacıyla atıfta bulunan bazı erkekler, başkalarına boyun eğdirmek için şiddet ve kontrol kullanımına katılabilir ve otantik bir adamın gerçek ölçütleri olarak gördüğü aşırı rekabet, agresif atletizm ve risk alma davranışları sergileyebilir (Katz, 2006; Kimmel, 2012; Kivel, 2011). İncelediğimiz dizilerde sıklıkla kurşunların önüne atlama, son hızla ve trafik kurallarına uymadan araba kullanma ve bilinmeze yönelik hayati tehlikeyi göz önüne almadan hareket eden çok sayıda karakter görmekteyiz.

Sonuç

Toplumun kendisine dikte ettiği erkeklik kalıbına giren erkeğin, o role bürünüp baskıya yenik düşerek özgür iradesini kaybetmesi toksik erkekliği gün yüzüne çıkarmaktadır. Her ne kadar toksik erkekliğin genel geçer bir tanımı olsa da her yerde birbirinden farklı olabileceği ve ilgili toplumun sahip olduğu kültürle bu tanımın da değişebileceğini göz önüne almak gerekir. İncelediğimiz dizilerde yer alan toksik karakterlerde, içinde bulunduğumuz toplumun etkisini görmek mümkündür. Homososyal grup

içerisinde en tepede olmaya çalışan veya o toplumun sözü geçen bir üyesi olma isteğine sahip toksik bireyler, aileyi koruyup kollama ve geçimi sağlama konusunda kısıtlayıcı ve hükmedici davranışlar sergilemekte, şiddet kullanmaktan sakınmamakta ve saldırganlık ve tehdit gibi davranışları sergilemekte bir beis görmemekte ve kadınları nesneleştirerek onların beden bütünlüğünü bozan eylemler gerçekleştirilebilmektedirler.

Diziler kendilerine yöneltilen tepkilere, topluma ayna tuttıklarını ifade ederek cevap vermekte ve bunu da şiddet içeren sahnelerde reytinglerin yükselmesi üzerinden teyit etmektedirler. Toplumdan beslendiğini ifade eden ve hali hazırda da toplumu besleyen bu hal, birbirlerini etkileyen “döngüsel tepkiler” olarak da görülebilir. Ancak bu döngüler -görünen o ki- toksik erkeklikten yanadır. Yeni sezonunda format değiştirip kadın haklarına yönelik vurguları kuvvetlendiren ve erkeklik hallerini olumsuzlayan Sen Anlat Karadeniz dizisinin bu değişiklikten kısa bir süre sonra reytinglerinde yaşanan düşüş nedeniyle final yapma kararı alması da bunun bir göstergesi olarak okunabilir.

Toplumumuzda olumlu göstergeler olarak okunan ve “kadınına sahip çıkma” adı altında yüceltilen toksik erkeklik davranışlarının dizilerle tekrar tekrar üretilmesi, bu erkeklik hallerinin normalleşmesine, yayılmasına ve “makbul erkeklik” olarak kabul görmesine sebep olmaktadır. Aksi davranış sergileyen erkek karakterler ise yeterince erkek olmamanın bir simgesi olarak homososyal ortamlarda kabul görmeyen ve makbul erkeklik özellikleri taşıyan kişilere öykünen karakterler olarak hikâyeye dâhil olmaktadır. Sonuç olarak, incelediğimiz dizilerde erkekliğin toksik hallerine bolca yer verilerek bu erkeklik halleri tekrar tekrar üretilerek dolaşıma sokulmaktadır. Gerek kahramanların gerekse anti-kahramanların toksik özellikler sergilemesi, dizi izleyicisinin onlara duyduğu empati veya antipati yoluyla toplumdaki erkeklik algısını toksik erkeklik yönünde şekillendirebilmektedir.

KAYNAKÇA

- ADAMS, Carol J. (2013), *Etin Cinsel Politikası*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- ANDERSON, Adam K. (2005), “Affective Influences On The Attentional Dynamics Supporting Awareness”, *Journal of Experimental Psychology*, 134.2, 258–281. DOI: 10.1037/0096-3445.134.2.258.
- ALISON, Miranda (2007), “Wartime Sexual Violence: Women’s Human Rights And Questions Of Masculinity”, *Review of International Studies*, 33.1, 75–90. DOI:10.1017/S0260210507007310

- ANDERSON, Kristin L. ve UMBERSON, Debra (2001), “Gendering Violence: Masculinity and Power in Men’s Accounts of Domestic Violence” *Gender & Society*, 15.3, 358-380.
- BAAZ, Maria Eriksson ve STERN, Maria (2009), “Why Do Soldiers Rape? Masculinity, Violence, and Sexuality in the Armed Forces in the Congo (DRC)”, *International Studies Quarterly*, 53.2, 495–518.
- BHANA, Deevia. 2005, “Violence and the Gendered Negotiation of Masculinity Among Young Black School Boys in South Africa” In *African Masculinities: Men in Africa from the Late Nineteenth Century to the Present*, edited by L. OUZGANE and R. MORRELL, London UK: Palgrave Macmillan, 205–220,
- BIRD, Sharon R. (1996), “Welcome To The Men’s Club: Homosociality And The Maintenance Of Hegemonic Masculinity”, *Gender & Society*, 10.2, 120–132.
- CLARE, Anthony (2001), *On Men: Masculinity in Crisis*, Arrow, London.
- CONNELL, Raewyn W. ve MESSERSCHMIDT, James W. (2005), “Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept”, *Gender & Society*, 19.6, 829-859. DOI:10.1177/0891243205278639
- CONNELL, Raewyn W. (1992), “A Very Straight Gay: Masculinity, Homosexual Experience, and the Dynamics of Gender”, *American Sociological Review*, 57.6, 735-751.
- COSTON, Bethany M. ve KIMMEL, Micheal (2012), “Seeing Privilege Where It Isn’t: Marginalized Masculinities and The Intersectionality of Privilege”, *Journal of Social Issues*, 68.1, 97-111. DOI:10.1111/j.1540-4560.2011.01738.x.
- COURTENAY, Will H. (2000), “Constructions of Masculinity and Their Influence On Men’s Well-Being: A Theory of Gender Exploring Differences Among Responders”, *Soc Sci Med*, 50.10, 1385-401. DOI: 10.1016/s0277-9536(99)00390-1.
- DWORKIN, Shari, TREVES-KAGAN, Sarah, LIPPMAN, Sheri A. (2013). “Gender-Transformative Interventions to Reduce HIV Risks and Violence With Heterosexually-Active Men: A Review of The Global Evidence”, *Aids Behavior*, 17.9, 2845-2863. DOI: 10.1007/s10461-013-0565-2
- EBERLY, Don (1999a), “The Collapse and Recovery of Fatherhood”, In D. EBERLY (Ed.), *The Faith Factor in Fatherhood: Renewing the Sacred Vocation of Fathering*, edited by D. EBERLY, Lexington MD: Lexington Books, 3–20.
- _____ (1999b), May 13, “Prepared Testimony by Don Eberly Founder, Chairman and Ceo, National Fatherhood Initiative Director, the Civil Society Project Before the House Judiciary Committee Subject—Youth

- Culture and Violence” Federal News Service — Congressional Hearing Prepared Testimonies, Washington. http://commdocs.house.gov/committees/judiciary/hju62441.000/hju62441_of.htm
- FLOOD, Michael (2003), “Engaging Men: Strategies and Dilemmas in Violence Prevention Education Among Men”, *Women Against Violence: An Australian Feminist Journal*, 13, 25–32.
- FREDRICKSON, Barbara L. ve ROBERTS, Tomi-Ann (1997), “Objectification Theory: Toward Understanding Women’s Lived Experiences and Mental Health Risks” *Psychology of Women Quarterly*, 21.2, 173–206. DOI:10.1111/j.1471-6402.1997.tb00108.x
- GABRIEL, Karen (2014), “Formulating Patriarchal Homosociality: Notes From India” *International Journal for Masculinity Studies*, 9.1, 45-59.
- GILLIGAN, Carol (1982), *In A Different Voice: Psychological Theory And Women’s Development*, Harvard University Press.
- HAMMER, J. H., HEATH, P. J., & VOGEL, D. L. (2018), Fate of the total score: Dimensionality of the Conformity to Masculine Role Norms Inventory (CMNI-46). *Psychology of Men & Masculinity*, 19, 645-651. Doi: 10.1037/men0000147.
- HARRINGTON, C. (2021), What is “Toxic Masculinity” and Why Does it Matter? *Men and Masculinities*, 24.2, 345–352. <https://doi.org/10.1177/1097184X20943254>.
- HOWSON, Richard (2005), *Challenging Hegemonic Masculinity*, Routledge, London.
- ILLOUZ, Eva (2012), *Why Love Hurts: A Sociological Explanation*, Polity Press.
- KIMMEL, Michael (2008), *Guyland: The Perilous World Where Boys Become Men*, Harper Perennial.
- KIMMEL, Michael S. ve MAHLER, Matthew (2003), “Adolescent Masculinity, Homophobia, And Violence: Random School Shootings, 1982-2001”, *American Behavioral Scientist*, 46.10, 1439-1458.
- KUPERS, Terry A. (2001), Psychotherapy with men in prison. In G. Brooks & G. Good (Eds.), *A new handbook of counseling and psychotherapy approaches for men*. San Francisco: Jossey-Bass.
- _____ (June 2005), “Toxic Masculinity as a Barrier to Mental Health Treatment in Prison”, *Journal of Clinical Psychology*, 61.6, 713–724.
- MABROUK, Dalia (2020), “The Dilemma of Toxic Masculinity in Eastern and Western Societies; With Reference To The Novel “Men in Prison””, *Open Journal of Social Sciences*, 8.6, 419-437. DOI: 10.4236/jss.2020.86032.
- MCDERMOTT, Ryon C., KILMARTIN, Christopher, MCKELVEY, Daniel K., KRIDEL, Matthew M. (2015), “College Male Sexual Assault of Women

TOKSİK ERKEKLİĞİN TÜRK DİZİ ENDÜSTRİSİNİN
POPÜLER ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN OKUNMASI:
HERCAİ VE SEN ANLAT KARADENİZ

- And The Psychology Of Men: Past, Present and Future Directions For Research”, *Psychology Of Men & Masculinity*, 16.4, 355–366. DOI: 10.1037/a0039544.
- MCDERMOTT, Martin S., OLIVER, Madalyn, SIMNADIS, Thomas, BECK Emma Josephine, COLTMAN Tim, IVERSON D., CAPUTİ, Peter, SHARMA, Rajeev, (2015), “The Theory of Planned Behaviour and Dietary patterns: A Systematic Review and Meta-Analysis”, *Preventive Medicine*, 81, 150-156. DOI: 10.1016/j.ypmed.2015.08.020.
- MESSNER, Michael A. (1990), “When Bodies are Weapons: Masculinity and Violence in Sport”, *The International Review for the Sociology of Sport*, 25.3, 203-220. DOI: 10.1177/101269029002500303.
- MORADI, Bonnie, MOHR, Jonathan J., WORTHINGTON, Roger L., FASSINGER, Ruth E. (2009), “Counseling Psychology Research On Sexual (Orientation) Minority Issues: Conceptual and Methodological Challenges and Opportunities”, *Journal Of Counseling Psychology*, 56.1, 5–22. DOI: 10.1037/a0014572.
- MORRISON, Colin James (2020), *Toxic Masculinity, Male Childhood Sexual Trauma, And The Challenges To How Young Men Heal*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dalhousie University, Halifax, Nova Scotia.
- PITTMAN, Frank S. 1993, *Man Enough: Fathers, Sons, and the Search for Masculinity*, New York: Putnam.
- PYKE, Karen D. (1996), “Class-Based Masculinities: The Interdependence of Gender, Class, and Interpersonal Power”, *Gender & Society*, 10.5, 527-549.
- PLECK, Joseph H. (1981), *The Myth Of Masculinity*, MIT Press, Cambridge.
- PRINGLE, Keith (1995), *Men, Masculinities and Social Welfare*, University College London Press, London.
- RANDLES, Jennifer. M. (2013), “Repackaging the “Package Deal”: Promoting Marriage for LowIncome Families by Targeting Paternal Identity and Reframing Marital Masculinity.” *Gender & Society* 27(6), 864–888.
- ROBINSON, Sally (2000), *Marked Men: White Masculinity in Crisis*, Columbia University Press.
- RUDMAN, Laurie ve MESCHER, Kris (2012). “Of Animals and Objects”, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38.6, 734-746. DOI:10.1177/0146167212436401.
- Sen Anlat Karadeniz’in senaristi Birgören: Vedat’a öneriyorsanız psikologa gidin, (2019, 22 Eylül), Erişim Adresi: <https://www.gazeteduvar.com.tr/kultur-sanat/2019/09/22/sen-anlat-karadenizin-senaristi-birgoren-vedata-ozeniyorsanız-psikologa-gidin>

- SOCLOW, Susan Migden (1995), "Confronting Change, Challenging Tradition: Women in Latin American History", *The Hispanic American Historical Review*, 75.4, 684-685. DOI: 10.1215/00182168-75.4.684.
- SOCLOW, Susan Migden (2000), *The Women of Colonial Latin America*. Cambridge University Press, New York. DOI:10.1017/CBO9781139031189.
- SZYMANSKI, D. M., MOFFITT, L. B. ve CARR, E. R. (2011), "Sexual objectification of women: Advances to theory and research", *The Counseling Psychologist*, 39.1, 6-38.
- VAN DIJK, Teun. (2003), *Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım*, Haz: Barış ÇOBAN, Zeynep ÖZARSLAN, *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji*, Su Yayınları, İstanbul, 13-130.
- YUMLU, Konca (1994), *Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları*, Nam Basım, İzmir.
- VITO, Christopher ADMIRE, Amanda, HUGHES, Elizabeth (2018), "Masculinity, Aggrieved Entitlement, and Violence: Considering The Isla Vista Mass Shooting", *International Journal for Masculinity Studies*, 13.2, 86-102. DOI:10.1080/18902138.2017.1390658
- WITT, Susan D. (2000), "The Influence of Peers On Children's Socialization to Gender Roles", *Early Child Development and Care*, 162, 1-7. DOI:10.1080/0300443001620101
- WHITEHEAD, Stephen M. (2002), *Men And Masculinities: Key Themes and New Directions*, Polity.